

Dr hab. Katarzyna Krzywicka, prof. nadzw. UMCS

Lublin, 23 lutego 2016 r.

Wydział Politologii

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Macieja Wroneckiego

„Polityka zagraniczna Hiszpanii wobec Ameryki Łacińskiej w czasie dyktatury generała
Francisco Franco 1939-1975”

napisanej pod kierunkiem prof. dr hab. Teresy Łoś-Nowak

w Instytucie Politologii Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Wrocławskiego

Przedstawiona do recenzji praca liczy 248 stron, zawiera spis treści; wykaz skrótów, wstęp, pięć rozdziałów, zakończenie i bibliografię.

Oceniając, rozprawę doktorską mgr Macieja Wroneckiego wzięłam pod uwagę następujące kryteria: wartość podjętego problemu badawczego, zastosowane metody badawcze, konstrukcję rozprawy, jej treść, czyli poziom merytoryczny, oraz wykorzystaną bazę źródłową.

Polityka zagraniczna Hiszpanii wobec Ameryki Łacińskiej w okresie dyktatury generała Francisco Franco jest tematem nowatorskim na gruncie polskiej literatury politologicznej. Prace, dotyczące tego okresu odnoszą się głównie do kwestii ustrojowych państwa i przebiegu hiszpańskiej wojny domowej. W hiszpańskojęzycznej literaturze przedmiotu temat nie należy oczywiście do nowatorskich, zaś na międzynarodowym rynku wydawniczym ukazało się wiele publikacji książkowych i artykułów naukowych analizujących ten problem w różnym zakresie. Doktorantowi udało się wypracować własną koncepcję analizy tematu, nawiązującą do tradycyjnego ujęcia chronologicznego. Należy docenić wkład autora dysertacji, a ponadto umiejętności językowe niezbędne do zrealizowania tego przedsięwzięcia naukowego.

Temat został poprawnie sformułowany i zasadniczo odpowiada treści pracy. Zawiera ona wprawdzie analizę nie tylko polityki zagranicznej Hiszpanii wobec Ameryki Łacińskiej w okresie dyktatury generała Francisco Franco w latach 1939-1975, ale także w dwóch rozdziałach mieści rozważania na temat historycznych uwarunkowań polityki Hiszpanii,

począwszy od okresu kolonialnej obecności tego państwa w Nowym Świecie. Autor świadomie wykroczył w rozważaniach poza wskazane w tytule rozprawy ramy czasowe, uzasadniając tę niekonsekwencję, stwierdzeniem, że w okresie formowania podstaw ideologicznych polityki realizowanej przez generała Franco nawiązywano do wartości i rozwiązań z okresu kolonialnej potęgi państwa, która zakończyła się wraz z przegraną w 1898 r. wojną ze Stanami Zjednoczonymi. Wskazaną niekonsekwencję można oczywiście zaakceptować, choć bardziej wskazane byłoby przeformułowanie tematu, zwłaszcza, że kwestii uwarunkowań historycznych polityki zagranicznej autor poświęca cały pierwszy rozdział.

Doktorant dokonał obszernego uzasadnienia wartości podjętego tematu. Postawił sobie za cel przedstawienie ideologicznych podstaw i głównych elementów oraz ewolucji polityki zagranicznej Hiszpanii pod rządami Franco wobec Ameryki Łacińskiej oraz uwarunkowań wewnętrznych i międzynarodowych, które uniemożliwiły jej realizację w postulowanym kształcie. Sformułował problemy badawcze, odnoszące się do obecności, wpływu i znaczenia idei *Hispanidad* w polityce zagranicznej Hiszpanii oraz roli Ameryki Łacińskiej w strategii umocnienia pozycji międzynarodowej tego państwa w okresie dyktatury Franco. Autor przyjął hipotezę, że odwoływanie się do kolonialnej przeszłości i dążenie do utworzenia pod egidą Hiszpanii bloku państw, które łączy wspólne dziedzictwo językowo-kulturowe było rezultatem „faktycznego semiperyferyjnego usytuowania” na arenie międzynarodowej, rządzonego przez generała Franco państwa. Uściślił to założenie, stwierdzając, że „w obliczu niemożności zrealizowania postulatów ideologicznych stworzonych przez teoretyków frankizmu polityka zagraniczna wobec Ameryki Łacińskiej miała charakter instrumentalny i taktyczny”. W rezultacie posłużyła dla osiągnięcia przez rząd Franco podstawowych celów: w okresie II wojny światowej dla wzmocnienia pozycji międzynarodowej Hiszpanii, w okresie powojennej izolacji międzynarodowej przetrwania dyktatury i zbliżenia z USA, zaś w schyłkowym okresie władzy Franco miała charakter polityki zastępczej wobec niepowodzenia integracji ze Wspólnotą Europejską. W oparciu o przyjęte założenia Doktorant postawił cztery zasadne i zrozumiałe pytania badawcze. Podsumowując, stwierdzam, że sformułował poprawnie problem badawczy i cel poznawczy rozprawy. Postawił pytania i hipotezy badawcze, które następnie były podstawą przeprowadzonej w pracy analizy.

Zastosowane metody badawcze zostały pokrótce wskazane we wstępie. Doktorant zadeklarował zastosowanie kilku metod i ujęć badawczych. W pierwszej części pracy, w

której podjął się uzasadnienia założenia o wpływie, jaki na ukształtowanie frankizmu wywarła przeszłość kolonialna Hiszpanii odwołuje się głównie do metody historycznej, natomiast w części rozważań na temat polityki zagranicznej rządu Franco zastosował także analizę instytucjonalno-prawną, badając zawartość dokumentów, statutów, przemówień oraz funkcjonowanie instytucji państwowych. Metoda indukcyjna została wykorzystana do określenia założeń i specyfiki polityki zagranicznej Hiszpanii wobec Ameryki Łacińskiej w oparciu o analizę stosunków dwustronnych z wybranymi państwami regionu. Doktorant odwołał się także do metody porównawczej analizując zawartość idei *Hispanidad* i założeń polityki zagranicznej realizowanej przez generała Franco. Mając na uwadze założony cel pracy oraz przyjęte przez Doktoranta hipotezy badawcze, stwierdzam, że wybór metod jest zasadny, aczkolwiek moim zdaniem z korzyścią dla konstrukcji pracy i wywodu byłoby zastosowanie metody analizy czynnikowej. W pracy uwidacznia się dążenie do analityczno-problemowego ujęcia tematu.

Zaproponowana przez doktoranta struktura rozprawy jest akceptowalna. Wstęp zawiera wymagane elementy i uzgodnienia. Autor zgodnie z przyjętymi założeniami badawczymi dokonał podziału pracy na pięć rozdziałów. Wykazując konsekwencję w pierwszym rozdziale dysertacji zatytułowanym: *Uwarunkowania historyczne polityki zagranicznej Hiszpanii wobec Ameryki Łacińskiej*, zajął się analizą polityki Hiszpanii w okresie kolonialnym i kształtowania niepodległych państw w Ameryce Łacińskiej. W rozdziale drugim *Polityka zagraniczna Hiszpanii wobec Ameryki Łacińskiej w latach 1898-1936* dokonał analizy dwóch nurtów ideowych panhispanizmu konserwatywnego i hispanizmu postępowego, które znalazły odzwierciedlenie w polityce zagranicznej rządów hiszpańskich, odpowiednio w dwóch różnych okresach, mianowicie dyktatury generała Primo de Riveri (1923-1930) oraz w okresie II Republiki (1931-1936). Autor podjął także analizę prac głównych ideologów frankizmu, dokonujących interpretacji dotychczasowej historii Hiszpanii, konkludując, że rozwój antyrepublikańskiej idei *Hispanidad*, nawiązującej do nurtu panhispanizmu konserwatywnego miał przywrócić państwu utraconą pozycję oraz znaczenie międzynarodowe i pomóc w rozwiązaniu problemów społeczno-politycznych. Z uwagi na zawartość wywodu zastanowiłabym się nad zmianą tytułu tego rozdziału. Rozważania zawarte w kolejnych trzech rozdziałach dotyczą bezpośrednio wskazanego w tytule rozprawy okresu rządów generała Francisco Franco. Doktorant omawia politykę wobec Ameryki Łacińskiej w ramach wyróżnionych trzech etapów: 1936-1945, 1945-1957, 1957-1975. Przyjęte cezury znajdują merytoryczne uzasadnienie. W rozdziale trzecim Autor zajął się omówieniem uwarunkowań wewnętrznych i międzynarodowych polityki zagranicznej

Hiszpanii wobec państw Ameryki Łacińskiej w okresie wojny domowej i wczesnego frankizmu, do zakończenia II wojny światowej. Podjął analizę instytucjonalno-prawną tworzonych w tym okresie organizacji, instytucji, organów i projektów, konkludując, iż błędna ocena własnego potencjału i możliwości oddziaływania międzynarodowego doprowadziły do izolacji państwa. W rozdziale czwartym analizuje politykę Hiszpanii wobec Ameryki Łacińskiej w okresie całkowitej izolacji i nowej sytuacji międzynarodowej. Upadek reżimów faszystowskich po drugiej wojnie światowej postawił państwo w sytuacji ostracyzmu ze strony głównych uczestników stosunków międzynarodowych. Autor skoncentrował się na ewolucji założeń polityki wobec Ameryki Łacińskiej, która w nowych uwarunkowaniach miała zapewnić dyktaturze pomoc i przetrwanie. Dokonał analizy nowej retoryki politycznej, zasadzającej się na takich wartościach jak wspólne dziedzictwo kulturowe (religia, język, tradycje) oraz antykomunizm. Omówił uwarunkowania i skutki stosunków gospodarczych i politycznych Hiszpanii z Argentyną rządzoną przez generała Juana Perona. Dokonał analizy znaczenia i działalności Instytutu Kultury Hispanistycznej, definiując tę instytucję jako nowy instrument realizowania polityki *Hispanidad* i hiszpańskiej obecności w Ameryce Łacińskiej. Rozważania zawarte w tym rozdziale kończy analiza nowej koncepcji polityki zagranicznej, mającej na celu utworzenie Hiszpańskiej Wspólnoty Narodów, której autorem był minister spraw zagranicznych Hiszpanii w latach 1945-1957 Alberto Martín Artajo. Ostatni, piąty rozdział zatytułowany *Nowe otwarcie w polityce wobec Ameryki Łacińskiej (1957-1975)*, przedstawia dynamikę zmian zachodzących w tym okresie w środowisku międzynarodowym. Autor analizuje nową rolę Hiszpanii i jej wpływ na politykę wobec państw Ameryki Łacińskiej (umowy o podwójnym obywatelstwie). Hiszpania, jak zauważa Doktorant zrezygnowała z realizowania priorytetów ideologicznych na rzecz pragmatyzmu gospodarczego, czego szczególnym przykładem były stosunki z rewolucyjną Kubą, z Meksykiem, czy z Chile, ale także podjęcie współpracy w ramach Organizacji Państw Amerykańskich oraz kontynuacji współpracy kulturalnej w ramach działalności Instytutu Kultury Hispanistycznej. Należy podkreślić, że Doktorant podjął staranie dopełnienia wymogu rozłączności treści rozdziałów. W zakończeniu wykazał się umiejętnością syntetycznego omówienia przeprowadzonego w pracy wywodu, nie wykorzystując jednakże możliwości bezpośredniego i kompleksowego ustosunkowania się w zakończeniu do przyjętych założeń i pytań badawczych. Rozważania zakończył komentarzem na temat uwarunkowań polityki zagranicznej Hiszpanii wobec państw Ameryki Łacińskiej już po śmierci generała Franco. Przechodząc do analizy zawartości bibliografii stwierdzam, że wykorzystane źródła zostały podzielona na kategorie. Z uwagi na rodzaj zawartości

„Bibliografia” powinna zostać określona mianem „Wykaz źródeł”. Ujednolicenia wymaga opis bibliograficzny artykułów naukowych. Zamieszczony na początku pracy „Wykaz skrótów” powinien nosić nazwę „Wykaz skrótowców” lub „Wykaz akronimów”. Przy okazji drobna uwaga: w akronimie IBRD zamiast „Budowy” powinno być „Odbudowy”. Przypisy źródłowe wymagają starannego dopracowania (wszystkie tytuły publikacji powinny być napisane kursywą, łacińskie skróty, jak *op. cit.* oraz *ibidem* także) i ujednolicenia (opis bibliograficzny artykułów). W kilku przypisach widoczne są braki, jak wskazanie miejsca wydania, czy daty dostępu do źródeł internetowych. Przypisy wyjaśniające są prawidłowe. Podsumowując, stwierdzam, że konstrukcja pracy odpowiada zasadniczo przyjętemu przez Autora podejściu badawczemu, lecz niewątpliwie zyskałaby na dopracowaniu. Za słabość konstrukcji pracy uważam brak zachowania proporcji podziału treści wywodu (rozdziały i podrozdziały) oraz niezbyt klarowną wewnętrzną strukturę rozdziałów. Warto byłoby zadbać o umieszczenie wprowadzenia i szerszych wniosków w formie podsumowania w każdym z pięciu rozdziałów dysertacji.

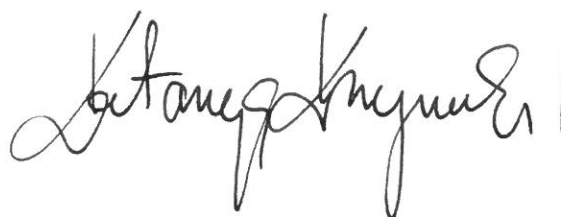
W mojej ocenie dysertacja prezentuje zadowalający poziom merytoryczny. Doktorant wykazał umiejętności w zakresie określenia zadań badawczych i sformułowania hipotez, doboru metod i ich zastosowania, opanowania i rozumienia warsztatu pojęciowego, wykazał znajomość literatury przedmiotu. Interesują go uwarunkowania i procesy historyczne, które wpłynęły na ukształtowanie założeń polityki zagranicznej Hiszpanii. Pokazał działania polityczne we właściwym kontekście historycznym. Wskazał znaczenie i wpływ czynników wewnętrznych i międzynarodowych na definiowanie i ewolucję polityki zagranicznej wobec Ameryki Łacińskiej w okresie rządów generała Francisco Franco, traktując historię i politykę jako współzależne i dynamiczne procesy. Zakończenie rozprawy jest syntetycznym omówieniem przeprowadzonego wywodu i osiągniętych wyników badawczych. Praca została dobrze przygotowana pod względem językowym, choć pojawiają się błędy literowe, błędy językowe i sformułowania publicystyczne.

Doktorant wykorzystał obszerną i różnorodną bazę źródłową, której podstawę stanowiła literatura obcojęzyczna: monografie i opracowania, artykuły naukowe i prasowe, umowy międzynarodowe, ustawy i dekrety, przemówienia, listy, pamiętniki, netografia. Wykazał się przy tym umiejętnością właściwego doboru źródeł oraz dobrą ich znajomością, o czym świadczy nie tylko treść samego wywodu, ale także syntetyczne omówienie i analiza stanu badań, której dokonał we wstępie. Oczywiście można wskazać także brak w bibliografii, którą zebrał Autor, uznanych i wartościowych dla podjętego tematu pozycji, nie umniejsza to jednak wartości wywodu i nie podważa konkluzji zawartych w dysertacji. Mając

jednak na uwadze zainteresowania i dalszy rozwój naukowy Doktoranta pozwolę sobie polecić kilka ważnych i wartych uwagi pozycji książkowych: P. Moa, *Los mitos del franquismo: una revisión en profundidad de una época crucial*, Madrid 2015; R. Carr, S. G. Payne, J. Tusell, F. Portero, R. Pardo, P. Preston, F. G. De Cortázar, *1939-1975: La época de Franco*, Madrid 2007; J. Tusell, *La España de Franco: el poder, la oposición y la política exterior durante el franquismo*, Madrid 2005; R. M. Prado Sanz, *EE.UU. y el tardofranquismo: las relaciones bilaterales durante la presidencia de Nixon, 1969 – 1974*, Madrid, 2005; P. Brundu, *Europa y Estados Unidos frente el problema de la integración de España en el sistema occidental (1945-1953)*, Roma 1999; R. Mendez Pidal, *Historia de España: La época de Franco (1939-1975)*, Madrid 1996; R. Calduch, *La política exterior española en el Siglo XX*, Madrid 1994; A. Marquina, *España en la política de seguridad occidental 1939 – 1986*, Madrid 1986; J. M. Armero, *La política exterior de Franco*, Barcelona 1978.

Podsumowując opinię, stwierdzam, że recenzowana praca doktorska jest wartym uwagi rozwiązaniem, zaprezentowanego w niej problemu naukowego. Autor dysertacji podjął ważny poznawczo temat, wykazał się wiedzą oraz umiejętnością prowadzenia pracy naukowej. Recenzowana rozprawa doktorska jest analizą politologiczną, zawierającą interesujące i niezbadane dotąd w polskiej literaturze politologicznej problemy.

Praca spełnia wymogi stawiane rozprawom doktorskim w ustawie o stopniach naukowych i tytułach. Wnioskuje o dopuszczenie mgr Macieja Wroneckiego do dalszego przebiegu postępowania.

/Katarzyna Krzywicka/